

Konjunkturtendensene

Norges oljedrevne konjunkturedgang har nå vart i nesten to år, med betydelig nedgang i antall ansatte i næringer med tilknytning til petroleumsnæringen. Sysselsettingen i alt har imidlertid økt med 15 000 personer det siste året. Veksten er hovedsakelig innen næringer dominert av offentlig sektor, men også i bygg og anlegg og overnatting og servering. Økningen var størst innen helse- og omsorgstjenester.

I petroleumsnæringen har sysselsettingen falt med 2 300 personer det siste året. Nedgangen i etterspørselen fra petroleumsnæringen påvirker imidlertid sysselsettingen i et langt større omfang, og våre beregninger viser at antall sysselsatte direkte og indirekte knyttet til aktiviteten i norsk utvinning, har falt med 22 500 fra 2014 til 2015. Ved siden av leverandørindustrien er det særlig sysselsettingen i bemanningsselskaper som er blitt rammet.

Oljenedturen betyr ikke at oljeæraen er over. Petroleumsnæringen vil være en viktig del av norsk økonomi i mange år fremover, men norsk økonomi er inne i en omstillingsfase. Fallet i oljeprisen har forsterket presset på å få ned kostnadene både hos utvinningsselskapene og hos bedrifter som leverer til petroleumsnæringen. Selv om aktiviteten i næringen skulle holdes godt oppe framover, vil etterspørselen etter arbeidskraft i både utvinningsselskapene og leverandørindustrien likevel kunne bli redusert som følge av effektivisering.

De som mister jobben i petroleumsrelatert virksomhet har funnet veien til andre næringer, men mange har også blitt permitterte eller arbeidsledig. Arbeidsledighet gir tap av inntekt og kan innebærer sosiale kostnader for de som rammes. For samfunnet innebærer økt arbeidsledighet at tilgjengelige ressurser forblir uutnyttet.

Det er likevel ingen grunn til å øke offentlig sysselsetting *kun* for kortsiktig å avhjelpe en situasjon med arbeidsløshet. Det er stor etterspørsel etter mange tjenester som finansieres over skatteseddelen, særlig innen helse og omsorgstjenester, men også innenfor utdanning og integrering av flyktninger. Videre kan overgang til lav-utslipps-samfunnet samt betydelig etterlep i vedlikehold av offentlig infrastruktur, innebære store behov. Personer med kompetanse fra petroleumsnæringen kan bidra til å realisere forbedringer på disse og andre områder.

Sysselsettingen knyttet til helse- og omsorgstjenester har økt med over 40 prosent bare siden årtusenskiftet. Selv om det fortsatt vil være jobber innenfor dette feltet hvor det er andre egenskaper enn lang formell utdanning som kreves, har økningen i sysselsettingen vært klart sterkest for dem med høyere utdanning. Aldringen av befolkningen medfører at veksten i sektoren vil fortsette framover. Denne virksomheten drives både i og utenfor offentlig forvaltning, men vil uansett utgjøre en konkurrent om høyt utdannet arbeidskraft i tiden som kommer. Nivået på offentlig finansierte velferdstjenester vil ikke bare være en funksjon av ressursene som kanaliseres inn i virksomheten, men også hvor godt ressursene utnyttes.

En ny rapport fra SSB viser at omfanget av innovasjoner i norske foretak henger sammen med arbeidsstokkens utdannelsesnivå og med størrelsen på markedene og grad av konkurransepress. Foretak som har en høyt utdannet arbeidsstokk har en langt høyere andel produkt- og prosessinnovasjoner sammenlignet med foretak der utdannelsesnivået er lavere. Tilsvarende synes det å være en tendens til at jo større markedet et foretak opererer i er, jo mer sannsynlig er det at det er innovativt. De aller mest innovative foretakene er de som konkurrerer i internasjonale markeder.

Det kan bli et motsetningsforhold mellom kort- og langsiktige hensyn. Kortsiktige sysselsettingstiltak som bidrar til å låse ressurser i mindre produktive anvendelser, kan gi redusert velferd på lang sikt. En langsiktig strategi for å øke omfanget av innovasjon kan innebære å sikre foretak som konkurrerer internasjonalt gode vilkår, herunder god tilgang på høyt utdannet og relevant arbeidskraft. Langsiktige gevinster ved å finne tiltak som bedrer produktiviteten i vid forstand innenfor helse- og omsorgssektoren, privat og offentlig, kan også være stor og vil øke etter hvert som denne virksomheten utgjør en stadig større del av økonomien. Å finne riktig balanse mellom kortsiktige og langsiktige tiltak er viktig for å få til en god omstilling for norsk økonomi.